

Katsaus

numero 6 1964

**A.-V. Perheentupa
Pekka Autti**

**Ahti Lavonen
Matti Kukkaroinen
Pentti Karhunmaa
Kirjallisuutta**

Silmäyksiä

**Ihmisen hyvinvointi — ja valtion
YK-joukkojen luonteesta ja ke-
hittämismahdollisuuksista**

Grafiikkaa

Marx, kommunistinen kristitty II

Ooppera ahdingossa

**Ammattivallankumouksellisen
tarina**

Amerikkalaistytöjen tarina

Pahoinvointivaltio

KULTTUURI — POLITIIKKA — TALOUS

KATSAUS

Toimittajat: Reijo Wilenius (päätoimittaja), Raimo Antikainen

Toimitus ja tilaukset: Helsinki, Fredrikinkatu 36 B 36, puhelin 62 49 78

Vuosittalaus 6 mk.

Katsaus voidaan tilata käyttämällä Kustannusoy Tähystäjän postisiirtotiliä 94711 tai postista, kirjakaupoista ja asiamiehiltä.

Ilmestyy kuudesti vuodessa.

Kahdeksas vuosikerta.

Jokainen kirjoittaja vastaa itse kirjoituksensa sisällöstä.

IHMISEN HYVINVOINTI — JA VALTION

A.-V. Perheentupa

Kirjansa »Ihminen hyvinvointivaltiossa» alkusanoissa professori Urpo Harva toteaa, että kaikkein heikoimmin viljeltyjä intellektuaalisen kulttuurin sarkoja massamme on sosiaalifilosofia. Väitteeseen on perin helppo yhtyä. Pekka Kuusi käytti yhden harvoista tuoreista puheen-vuoroista »60-luvun sosiaalipolitiikassa».

Luvatessaan oman panoksensa tähän keskusteluun Harva herättää toiveita. Toiveet tavallaan toteutuvat, keskustelu saa uutta ulottuvuutta joskin toisella tavoin kuin Harva lienee tarkoittanut. Hänen kirjansa osoittaa, miten hataraa, käsitteiltään sekavaa ja epäloogista nykyhetken yhteiskuntaan kohdistuva pohdiskelu saattaa olla.

Pekka Kuusen kirja on Harvan lähtökohtana kielteisessä mielessä. Pyrkiessään suhtautumaan myös Kuusen ajatuksiin kriittisesti lukijan asenne helposti muotoutuu kysymykseksi: pitäisikö Kuusta harventaa? On varmasti totta, että Kuusen ajatukset sisältävät toistaiseksi karsimattomia tiheikköjä. Mutta näyttää yhtä varmalta, että jos kirvestä käytetään Harvan leimauksen mukaan, jää jäljelle liian paljon sairaita taimia liian monen terveen vesan katketessa.

Harvan keskeisin kritiikki sattuu kyllä Kuusen arimpaan kohtaan. Kuusen lähtökohta vaikuttaa todella liian yksipuoliselta kansantuloajattelulta. Hänelle ihminen on edelleen sama *homo economicus* kuin useimmille vanhoille kansantalousmiehille, joskin pukeutuneena nykyaikaiseen asuun. Asian omalla tavallaan perusteltuaan Kuusi tulee mm. seuraaviin päätelmiin: »Yhteisen taloudenpitomme perinnäisenä tavoitteena ei voi olla muu kuin jatkuva taloudellinen kasvu.» (s. 24) »Humanitäärisyntyinen toiminta tulee puserrettavaksi kansantaloudellisen kehityksen kylmiin lukusarjoihin.» (s. 26) »Nälkä on meitä

liian lähellä, jotta leivän leveneminen ei olisi meille tärkeintä.» »Taloudellinen kasvupyrkimys kätkee näin itseensä rauhan siemenen.» (s. 27) — Vaikka tämänkaltaisiin toteamuksiin saattaakin sisältyä arvokkaita osatotuuksia on yksipuolisuus liian ilmeistä.

Harva puolestaan lankeaa siihen erehdykseen, josta Kuusi varoittaa, nimittäin alamaisajatteluun. Tavoitteeksi Harva hyväksyy hyvinvointiyhteiskunnan muttei hyvinvointivaltiota. Valtio ei ilmeisesti hänelle ole kansalaisten yhteistoiminnan organisaatio, demokraattisesti ja ihmiskeskeisesti hallittavissa oleva koneisto, vaan jokin ulkopuolinen, vieras ja torjuttava. Presidentti Herbert Hoover on jossakin yhteydessä luonnehtinut USA:n yhteiskuntaa vapaaehtoisuuden yhteiskunnaksi, jonka elämä tapahtuu kymmenientuhansien järjestöjen piirissä. Tästä Harva tekee oppinsa erään pääväittämän: »Demokraattinen yhteiskunta on vapaan kansalaistoiminnan yhteiskunta.» (s. 76) Sen pohjalta lähtien hän leimaa vaaralliseksi valtion toimenpiteet kansalaisten hyvinvoinnin lisäämiseksi. Kuusen ehdottamat toimenpiteet ovat hänelle askeleita kohti totalitaarista valtiota. (s. 84)

Harvan oma ohjelma on syytä lainata tähän sellaisenaan: »Voimme kuvitella, että liberaalisen yhteiskuntapolitiikan vallitessa kehitys kulki seuraavaan suuntaan: Kun kansantulomme tällä vuosikymmenellä huomattavasti lisääntyy, voidaan teollisuuteen investoida entistä enemmän, mistä on seurauksena työttömyyden väheneminen. Valtion työllisyysmenot supistuvat tämän johdosta. Kansantulon lisääntyessä väestön valtaosan elintaso kohoaa, joten köyhien lukumäärä supistuu. Lisäksi voivat yleisen elintason noustessa puutteessa elävistä pitää huolta entistä paremmin omaiset, naapurit ja kirkon diakoniatointia. Täten valtion köyhäinhuoltomenot pienenevät. Varallisuuden lisääntyessä kansalaiset kykenevät paremmin hankkimaan itselleen asuntoja, huolehtimaan lapsistaan ja sairaanhoidosta, joten valtion näihin tarkoituksiin osoittamat menoerät pienenevät. Lyhyesti sanoen kansantulon lisääntyessä valtion harjoittama sosiaalipolitiikka supistuu.» (s. 84)

Onko siis USA Harvalle hyvinvointiyhteiskunnan malli? Ilmeisesti varsin pitkälle. Tosin hän toteaa, että vuonna 1956 USA:ssa käytettiin mainontaan 10 000 milj. dollaria, ja myöntää, että valtaosaa tästä summasta täytyy pitää yhteishyvän kannalta järjettömänä tuhlauksena. Hän lainaa hyväksyen Galbraithia (kuten myös Kuusi): »Niillä asenteilla ja arvoilla, jotka tekevät tuotannon meidän yhteiskunnassamme keskeiseksi aikaansaannokseksi, on joitakin poikkeuksellisen kieroja juuria.» (s. 34) Mutta hän väittää toisaalta: »USA:ssa on liberalismi ja kristillinen moraali ehkäissyt kapitalismin kehittymisen äärimmäisyyksiin, ja perustuslaki ja siitä juontuva poliittinen traditio on ollut lujana vastarintana totalitaarisille tendensseille.» (s. 100)

Kiusaus asettaa Harvan ajatusten rinnalle joidenkin muiden näkemyksiä USA:sta hyvinvointiyhteiskuntana on voittamaton. Eräs yhdysvaltoja hyvin tunteva opettajani sanoi kerran, että syntyminen, sairastaminen ja kuoleminen on siellä kohtuuttomissa ylihintoissa. Hyvinvointiyhteiskunnalle tämä on mielestäni vierasta. Tai antakaamme puheenvuoro kirjailija Henry Millerille: »Se että tätä yhteiskuntaa sanataan vapaiden ihmisten yhteiskunnaksi on herjausta. Mitä meillä on tarjottavana maailmalle paitsi sitä yllleistä saalista, jonka me häikäilemättä ryöstämme maasta, siinä järjettömässä harhaluulossa, että tämä mielipuolinen toimeliaisuus edustaa kehitystä ja valistusta? Mahdollisuuksien maasta on tullut mielettömän hien ja tappelun maa. Kaiken meidän pyrkimisemme päämäärä on unohdettu kauan sitten. Me emme enää halua auttaa ahdistettuja ja kodittomia; tässä suuressa tyhjässä maassa ei ole tilaa niille, jotka nyt, kuten meidän esi-isämme ennen meitä, etsivät turvapaikkaa.» (Miller, »Ilmastoitu painajainen»)

Harvan ajatuksenkulun yksityiskohtia voisi ihmetellä pitkään. Mutta siitä syntyisi vain tyhjää ilveilyä, joka ei ruoki ketään. Tärkeintä on ainoastaan todeta, ettei hänen yksityisfilosofiansa auta kehittämään edelle sosiaalipoliittikkaa sellaisena kuin sen tehtävä suomalaisessa yhteiskunnassa tällä hetkellä nähdään. Olemme tähän asti ottaneet monessa suhteessa oppia anglosaksis-skandinaavisesta kehityssuunnasta ja vast'edeskin on siellä varmaan meille paljon annettavaa. Harvan mukaan meidän pitäisi perääntyä, muuttaa kurssia päinvastaiseksi. Mielestäni se ei ole enempää aiheellista kuin mahdollistakaan. On mentävä eteenpäin mutta ei sokkosilla vaan katsellen tutkien tulevaisuuteen.

Eräänlaisena työhypoteesina sosialipoliittikan ongelmat voidaan jakaa kolmeen ryhmään: teknillisiin, taloudellisiin ja periaatteellisiin kysymyksiin. Kaikkia näitä on meillä selvitelty erittäin niukasti. Pekka Kuusen urauurtava selvittely toi varsinaisen panoksensa teknillisiin ja taloudellisiin ongelmiin. Sanoessani näin katson luonteeltaan teknillisiksi kysymykset siitä, miten jokin sosiaalipoliittinen toimenpide olisi toteutettava, jotta haluttu tulos saavutettaisiin. Tässä suhteessa Kuusi toi tietoisuuteemme paljon uutta. Teknillisiä ongelmia pohtiessaan hän aina samalla hahmottelee taloudellista suunnitelmaa, joka lopulta koostuu yhdeksi sosiaalipoliittikan kokonaisuohjelmaksi. Tässä ei ole syytä arvioda työn tulosta. Sitä on aikanaan perusteellisesti punnittu ja tuotu esille sekä suuret ansiot että eräät heikkoudet.

Voidaanko Kuusen ohjelmaa pitää myös periaatteellisesti uutta luovana? Vastaus riippuu suuressa määrin siitä, missä vedetään raja periaatteellisten ja teknillistaloudellisten kysymysten välille. Rajanveto on teoriassa yksinkertaista, käytännössä mutkikasta. Voidaan esimerkiksi kysyä, onko painopisteen asettaminen sairaanhoidossa sairaala- tai avohoitoon teknillinen vai periaatteellinen ongelma. Tarkastelemalla asiaa humanisuuden kannalta ongelma voidaan määritellä periaatteelliseksi. Useimmiten kysymystä tarkastellaan kuitenkin etsimällä suurinta parantamiskapasiteettia käytettävissä olevalla työvoimalla ja varoilla. Tällöin ongelma on teknillinen.

Kuusen eräs pääpyrkimys lienee ollut määritellä, miten suuri osa kansantulosta kulloinkin voidaan käyttää sosiaalipoliittisiin tulonsiirtoihin. Tässä kysymyksessä hänen näkemyksensä muuttui merkittävästi tutkimustyön kestäessä. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen kokouksessa 15. 10. 1957 pitämässään esitelmässä Kuusi lausui mm. seuraavaa: »Ongelman ydin on vain siinä, että me sosiaalimenoiissamme liikumme jatkuvasti liian korkealla. Jos huonoina aikoina sosiaalimenojemme mitaluku nousi 10 %:in, tämä köyhäkin kansantaloutemme ehkä kestäisi. Nyt sosiaalipoliittikkamme on muodostumassa kansantaloutemme kasvun esteeksi.» Ja vielä: »Sairailta, työkyvyttömiltä, vanhuksilta ja lapsilta tuskin on syytä vähentää sitä, mitä heille on jo katsottu hyväksi antaa. Mutta älköön myöskään heille toistaiseksi muuta annettako.»

Tämä esitelmä ja sitä seurannut keskustelu muodostui tiettävästi lähtölaukaukseksi Kuusen tutkimustyölle. Kun tulokset sitten ilmesyivät kirjana, voitiin siitä lukea mm. seuraavaa: »Harjoitettava sosiaalipoliittikka tulee siis 60-luvulla mitoitettavaksi niin, ettemme pyri nopeuttamaan emmekä hidastamaan vaan jatkamaan vallitsevaa laajenemisketitystä.» (s. 346) Numeroiksi puettuna Kuusi esitti asian niin, että sosiaalipoliittisten tulonsiirtojen kansantulo-osuuden tulisi kymmenvuotiskautena kohota 11.87 %:sta 15.42 %:in.

On täysi syy kysyä, kertovatko Kuusen uudet prosenttiluvut kokonaan uuden periaatteen löytymisestä vaiko teknillistaloudellisten näkö-

kohtien tarkistamisesta. Mielestäni jälkimmäinen vaihtoehto on oikea. Saman perusnäkemys, jonka Kuusi esitti jo Sosiaalipoliittisessa yhdistyksessä vuonna 1957, hän kertaa kirjassaan: »Yhteiskuntapolitiikan tavoitteita etsiessämme totesimme, että kansantulon karttumistavoite on nyky-yhteiskunnassa asetettava kansantulon tasoittamistavoitteen edelle.» (s. 41) Siis myös sosiaalipoliitiikan on kaikessa ihmiskeskeisyydessään nöyrästi tunnustettava kansantulon universaalinen jumaluus. Tässä uskossa Kuusi pysyy lujana ja kirjoittaa pitkät sivut muiden uskon vahvistamiseksi.

Kuusi ei siis luonut uutta uskontoa. Sen sijaan voidaan häntä täydellä syyllä pitää uskonpuhdistajana. Hän paneutuu sosiaalipoliitiikan ja kansantulon kasvun keskinäiseen suhteeseen ja pyrkii osoittamaan, etteivät sosiaaliset tulon siirrot nykyisellään eivätkä edes hänen suosittelemallaan tavalla lisättyinä heikennä vaan pikemminkin voimistavat taloudellista kasvua. Hän siis kumoaa edeltäneen esitelmänsä pääajatuksen. Siten hän sanoutuu vanhasta liberalismiin paavinkirkosta, jonka kiihkeäksi puolustajaksi taas Harva ilmoittautuu.

Sosiaalipoliitiikan keskeisin periaatekysymys voitaneen asettaa näin: Onko sosiaalipoliitiikan pitäydyttävä yhteiskuntamme ilmeiseksi käyvien epäkohtien lieventämiseen vai onko sillä myös oikeus etsiä epäkohtien syvimpiä juuria kitkeäkseen ne pois? Jos tällainen oikeus myönnetään, särkee raja sosiaalipoliitiikan ja muun yhteiskuntapolitiikan väliltä. Sen jälkeen sosiaalipoliitiikkaa ei enää ole; on vain yksi yleinen yhteiskuntapolitiikan kenttä. Yhteiskuntapolitiikka ei ole tiedettä, jollaisena sosiaalipoliitiikka halutaan nähdä, vaan nimenomaan politiikkaa, arvostelmia ja pyrkimyksiä niiden johdonmukaiseen toteuttamiseen.

Pysyminen omana saarekkeenaan, lähempänä tiedettä kuin politiikkaa, antaa sosiaalipoliitiikalle eräänlaisen koskemattomuuden, punaisen ristin merkin, politiikkaan sairaasti asennoituvassa keskinäisten taistelujen pirstomassa yhteiskunnassa. Sosiaalipoliitiikan toteuttamiselle tämä saattaa olla arvokas asenne. Mutta onko sosiaalipoliitiikan mielen-tervyydelle hyväksi, että eräät kysymykset ovat siltä kiellettyjä? Eikö uskonvapaus ole uskonnoille hyväksi?

Kun Pekka Kuusi lähti todistamaan jumalansa olemassaoloa, antoi hän samalla haasteen todistaa päinvastoin, että jumala on myytti. Jos myytti kaatuu, eikö yksityinen ihminen joudu toteamaan Nietzschen tavoin: Jos jumalaa ei ole, miten voin sietää ajatusta etten ole jumala.

Sanokaamme asia vähemmän lennokkaasti: Mielestäni on syytä epäillä, että valtion hyvinvointi eli korkea kansantulo on sisällöltään yhtä mieletön käsite kuin merkantilismin käsitys kansojen varallisuudesta ja kansojenvälisestä kaupasta, jos kysymystä katsotaan yksilön hyvinvoinnin kannalta. Voidaan jopa todeta, että eräissä korkean kansantulon maissa suuri osa tuotannosta perustuu sellaisille yksilössä synnytyille tarpeille, jotka saattavat koko kansan perusarvot vaaraan ja nostattavat 'kaikkien sodan kaikkia vastaan'. (vrt Galbraith) Samanaikaisesti saatetaan jättää tuottamatta sellaisia tavaroita ja palveluksia, jotka tyydyttävät välttämättömiä perustarpeita tai ihmisen arvokkaimpia pyrkimyksiä. Toisaalta näyttää ainakin teoreettisesti mahdolliselta, että kansa, joka ei ylety kokonaistuotannossa huippusaavutuksiin, saattaa tarjota jäsenille kaikkea sitä, millä yksilölle on todellista arvoa. Miksi siis sosiaalipoliitiikka palvoisi kansakunnan muodollista hyvinvointia kun sen tavoitteena on yksilön hyvinvointi?

Kysymys, jota seuraavalla kerralla yritän lähestyä, on tuotannon ja inhimillisten tarpeiden keskinäinen vuorovaikutus.

Pekka Autti

YK-JOUKKOJEN
LUONTEESTA
JA
KEHITTÄMISMAHDOLLISUUKSISTA

Yhdistyneiden Kansakuntien Egyptiin vuonna 1956 lähettämä valvontajoukko oli lyhyessä ajassa tapahtuneen improvisoinnin tulos. Vaikka ideaa oli kokeiltu ja kehitetty oikeastaan vuosisatoja, aina muinaisen Kreikan kaupunkivaltioiden ajoista alkaen, ei maailmanjärjestyksellä ollut valmista suunnitelmaa marraskuussa 1956 Englannin, Ranskan ja Israelin ryhdyttyä interventioon Suezin kanavan kansallistamista Egyptiä vastaan. Vaarallisen maailmanpoliittisen tilanteen vallitessa täytyi YK:n pääsihteerin Dag Hammarskjöldin toteuttaa muutamassa päivässä Kanadan ulkoministerin Pearsonin ehdotus YK-joukkojen muodostamisesta Suezin kriisin ratkaisemiseksi. UNEF:n onnistumisesta huolimatta ei YK-joukoista ole saatu maailmanjärjestyksen piirissä aikaan varsinaista sopimusta. Pääsihteeri on vain kehoittanut jäsenvaltioita parempaan valmiuteen mahdollisia tulevaisuuden YK-joukkotarpeita silmälläpitäen. YK-joukkojen toiminta Egyptissä loi kuitenkin pohjan Kongon ja Kyproksen operaatioille.

Jo Kansainliitto kokeili menestyksellä kaisainvälisiä valvontajoukkoja Saarín alueen kansanäänestyksen yhteydessä vuonna 1935. Toisen maailmansodan jälkeen YK:n Turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenten piti kehittää vahva kansainvälinen armeija, mutta kylmä sota ja kahden valtaryhmän tuntema syvä epäluulo toisiaan kohtaan esti suunnitelmien toteutumisen. Kylmää sotaa voidaan syyttää myös Trygve Lien ehdotuksen hautautumisesta. Ehdotuksen mukaan piti YK:n perustaa vuonna 1948 Palestiinan kriisiä varten valvontajoukko *Guard Force*, joka olisi käsittänyt 5.000 miestä. Myöhemmin Lie supisti ehdotustaan 800 miehen valvontaryhmäksi *Field Service*, mutta tämäkin torjuttiin suurvaltojen taholta »kalliina ja hyödyttömänä ylellisyytenä», kuten Ranskan YK:n edustaja asian määritteli. Korean sota sodittiin YK:n lipun alla, mutta Yhdysvaltain ratkaiseva asema sodassa ja päätöksenteko sotaan ryhtymisestä Turvallisuusneuvostossa Neuvostoliiton edustajan ollessa tilapäisesti poissa istunnosta ovat aikaansaaneet monenlaista mielipidettä YK:n panoksesta ja mukanaolosta tuossa yrityksessä.

Mikä on 5.000—20.000 miehen vahvuisen YK-joukon merkitys sotilaallisten kriisien rauhoittamisessa? Mikä se on ollut ja mikä se saattaa olla tulevaisuudessa? On selvää, että edellä mainitun suuruinen

kansainvälinen joukko-osasto ei pysty sotilaallisesti vaikuttamaan suurvaltaryhmien välisiin avoimiin konflikteihin. YK-joukkojen luonne jo rajoittaa niiden käyttömahdollisuudet paikallisten, pienten ja keskisuurten valtioiden välisten sotilaallisten selkkausten rauhoittamiseen. YK-joukkojen käytölle tulevaisuudessa olisi eduksi, jos joukkojen käytön rajoitukset hyväksyttäisiin sellaisenaan, eikä vaadittaisi kansainvälistä armeijaa, jonka syntymiseen ja käyttöön ei nykyinen YK eivätkä myöskään suurvallat ole missään suhteessa valmiit. Pienten puolueettomista ja sitoutumattomista valtioista koottujen YK-joukkojen mahdollisuuksia olisi punnittava juuri nykyisen ja lähiajan maailmanpoliittisen yleistilanteen puitteissa. Käyttö- ja kehitysmahdollisuuksia ei YK-joukoilta varmaankaan tule puuttumaan.

YK-joukkojen luonteesta ei ole paljonkaan käyty keskustelua. Tämä on saattanut johtua siitä, ettei kansainvälisiä joukko-osastoja vielä vähän aikaa sitten tunnustettu pysyväksi ilmiöksi maailmanpolitiikassa. Tilapäisestä joukko-osastojen käytöstä ollaan vähitellen pääsemässä edeltä käsin laadittujen suunnitelmien asteelle, mistä ovat osoituksena esimerkiksi Kanadan ja Pohjoismaiden tällä hetkellä käynnissä olevat järjestetyt valmiusjoukkojen luomiseksi Yhdistyneitä kansakuntia var-
ten.

YK-joukkojen luonnetta tarkasteltaessa herää monenlaisia kysymyksiä. Eroaako YK-joukko normaalista kansallisesta armeijan osastosta ja missä määrin? YK-joukkojen tehtävä on yleensä nähty omaperäisenä ja siinä mielessä uusia viitteitä antavana. Hammarskjöldin mielestä Egyptiin lähetetty UNEF »vaikka olikin luonteeltaan puolisotilaallinen» ei ollut tarkoitettu klassilliseksi sotilasosastoksi. UNEFin asema määriteltiin tavallisesti sotilasosaston ja valvontaryhmän välimuodoksi. Hammarskjöldin mukaan myös Kongossa toimineet YK-joukot eivät voineet ottaa »sotilaallista aloitetta». Tämä oli pääsihteerin Kongossa noudattaman puuttumattomuuspolitiikan mukaista. YK-joukot saivat Hammarskjöldin mielestä turvautua aseisiin vain itsepuolustukseksi.

Poiketen edeltäjänsä politiikasta U Thant pyrki selvemmin kuin Hammarskjöld Kongon politiikassaan poliittiseen päämäärään, Katangan jälleenyhdistämiseen muuhun Kongoon. Tämän päämäärän mukaisesti U Thant laajensi käytännössä YK-joukkojen itsepuolustuksen käsitettä sisällyttäen siihen rajoitettujen päämäärien toteuttamisen kuten esim. liikkumavapauden turvaamisen YK-joukoille asevoimin. Intialaiselle YK-joukon komentajalle annettiin vuoden 1961 lopulla vapaat kädet toimia Katangan joukkoja vastaan »sotilaallisten näkökohtien mukaisesti».

YK-joukkojen Kongossa suoritamista offensiivisista operaatioista huolimatta palattiin Kyproksen kriisin yhteydessä jälleen Hammarskjöldin linjoille mitä tulee nimenomaan joukkojen aseenkäyttöoikeuteen.

YK-joukkojen omaperäistä luonnetta heijastavat myös joskus sattuneet ristiriidat kansallisissa armeijoissa koulutuksensa saaneiden upseereiden ja YKn siviilivirkailijoiden välillä. Esimerkiksi Kongossa Hammarskjöldin aikana »lain ja järjestyksen» ylläpito ymmärrettiin monella lailla. Kenraali Alexanderille tämä käsite merkitsi kapinoiden sotilasosastojen välitöntä aseistariisumista, kun taas YKn siviiliviranomaiset katsoivat tehtävän edellyttävän yritystä taivutella ja suostutella kapinalisia. Selvien käskyjen ja ohjeiden puuttuminen YK-joukoilta Kongossa (niitä oli käytännössä ehkä mahdoton antaa) aiheutti sen, että jokainen erillinen tilanne oli YK-joukkojen taholta kohdattava »poliittisena» eli neuvottelu-, taivuttelu- tai perääntymistehtävänä, johon ei löytynyt edeltäkään ilmoitettua kaavaa. Kenraali Alexander luonnehti joidenkin ammattisotilaiden vaikeutta sopeutua näihin tilanteisiin seuraavasti:

»Kukaan sotilas ei voi toteuttaa määräyksiä, jos niitä ei ole koskaan annettu».

YK-joukkojen ainakin jossakin määrin kansallisesta joukko-osastosta poikkeava luonne johtaa kysymykseen, tarvitaanko myöskin tavallisesta poikkeavaa koulutusta yk-upseereiden kohdalla. Voidaan ehkä olettaa, että YKn periaatteiden mukaisten päätösten tekoon yllättävissä tilanteissa yk-upseeri tarvitsisi tehtävänmukaista »poliittista» koulutusta. Toisena mahdollisuutena voitaisiin harkita pataljoona- ja jopa komppaniatasolle perustettavaksi YKn siviilivirkailijoiden vakansseja, jolloin jokaisella erillisesti toimivalla YK-joukolla olisi oma siviiliviranomainen, joka ottaisi vastuun osaston suorittamien toimenpiteiden poliittisista seurauksista. Jälkimmäinen ajatus tuntuisi käyttökelpoiselta nimenomaan Kongon tapaisissa kriiseissä, joissa osastot joutuvat toimiamaan usein erillisinä hyvinkin epävarmoissa olosuhteissa.

YK-joukkojen luonteen mukaisesti saattavat myös erilaiset kunnia- ja arvovaltakysymykset joukkojen kohdalla saada uuden sisällön. Samoin inhimilliset tekijät joutuvat arvioinnin kohteiksi enemmän kuin ehkä klassillisten sotajoukkojen yhteydessä taisteluiden aikana. YK-joukkoja käsittelevässä kirjallisuudessa on esimerkiksi esitetty kysymys, missä määrin YK-joukon tulee antaa vastustajalleen poliittisia tai sotilaallisia myönnytyksiä pelastaakseen vangiksi joutuneiden miestensä henget. Esimerkiksi Kongossa YK-joukot joutuivat antamaan myöten Katangan viranomaisille vähän jälkeen Hammarskjöldin kuoleman, koska pelättiin vangiksi joutuneiden irlantilaiden yk-sotilaiden mahdollisesti muussa tapauksessa saamaa raakaa kohtelua.

Mitkä olisivat YK-joukkojen toimintamahdollisuudet sotilaallisten selkkausten estämiseksi tai hillitsemiseksi tulevaisuudessa? Miten suurvallat tulevat mukautumaan YK-joukkojen hyvin todennäköiseen edelleenkehittämiseen? Edelleen: kuinka paljon suurvallat voivat käyttää omien kansallisten etujensa toteuttamiseen YK-joukkoja? Missä määrin näin on tehty ja saatetaan tehdä tulevaisuudessa?

Yhdysvaltain hallitseva asema YK:ssa viisikymmenluvulla vaikutti myös YK-joukkoihin ja niiden saamaan tukeen. YK-joukkojen operaatiot Suezillä ja Kongossa (Koreasta puhumattakaan) teki mahdolliseksi Yhdysvaltain taloudellinen ja materiaaliapu. Neuvostoliitto taas on kieltäytynyt maksamasta YK-joukkojen menoja osaltaan, koska se katsoo länsiryhmän käyttäneen hyväkseen maailmanjärjestöä oman politiikkansa toteuttamiseksi. Afro-aasialaiset valtiot syyttävät nimenomaan Hammarskjöldiä, Yhdysvaltoja ja länsiryhmää niiden Kongon politiikassaan noudattamasta »puuttumattomuudesta», jonka nämä valtiot katsovat poliittiseksi toimenpiteeksi, joka johti Lumumban eroon ja kuolemaan. Mielenkiintoinen on suurvallan yk-politiikan kannalta *Uniting for Peace*-päätös, jonka mukaan YKn Yleiskokous voi kutsua kokoon YK-joukkoja, jos Turvallisuusneuvosto sitä ennen ei ole päässyt tähän ratkaisuun jonkin suurvallan veton takia. Päätöksen mukaan Yhdysvallat saattoivat vaikuttaa YK-joukkojen syntyyn tarpeen vaatiessa vastoin Neuvostoliiton kantaa Yleiskokouksessa saamansa enemmistökannatuksen turvin. Yhdysvaltain puolustusministeriö vastusti alun perin päätöstä, sillä se ymmärsi tulevaisuudessa voimasuhteiden muuttuvan Yleiskokouksessa ehkä USAlle epäedullisiksi, ja näin YK-joukot eivät olisi enää Yhdysvaltain hallittavissa. Pentagonin oivallus oli oikea, sillä juuri *Uniting for Peace*-päätöksellä saattavat tulevaisuudessa puolueettomat ja sitoutumattomat valtiot saada aikaan YK-joukon jonkin toisen suurvallan tukemana vastoin Yhdysvaltain kantaa tai ehkäpä joskus omalla tuella vastoin kahden suuren kantaa. Neuvostoliitto esitti kesällä 1964 edelleen kantanaan, että YK-joukot voidaan muodostaa vain Turvallisuusneuvoston päätöksellä ilmaisten siten

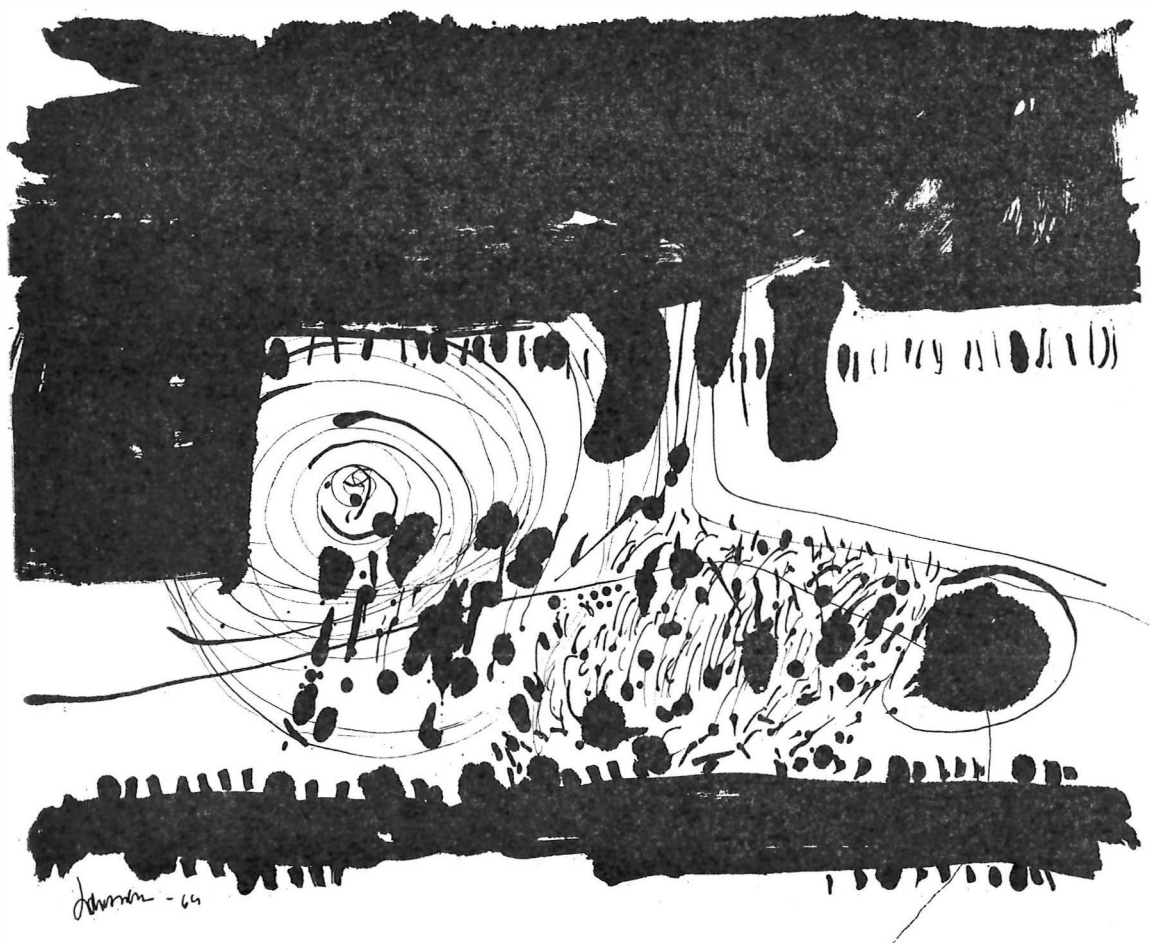
vastalauseensa Uniting for Peace-sopimuksen johdosta. Toisaalta NLn kannanmäärittely oli myönteinen mitä tulee YK-joukkoihin sinänsä.

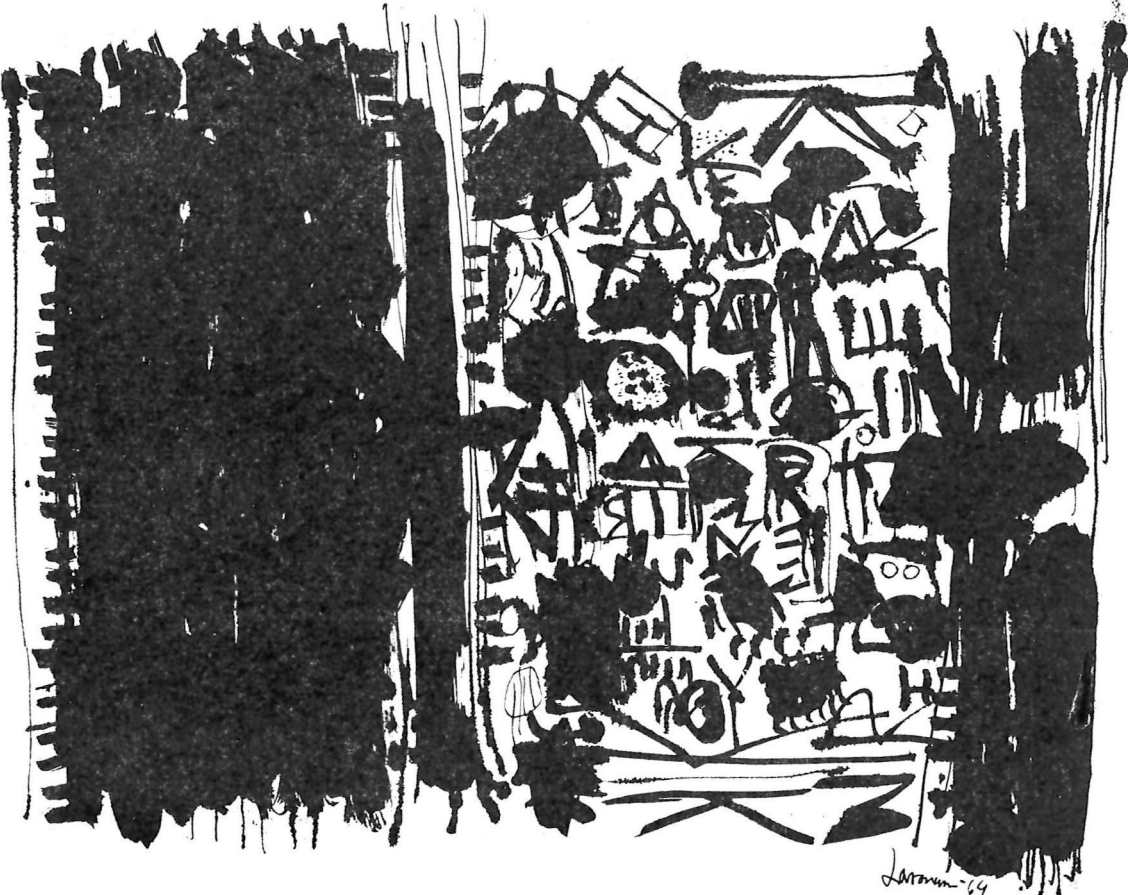
Suurvaltojen kannalta YK-joukoista saattaa olla hyötyä kriisitilanteissa, joihin suuret eivät halua itse välittömästi puuttua peläten selkkauksen laajenemista. Mahdottomana ei voida pitää myöskään tilannetta, missä suurvalta turvautuu YK-joukkoihin päästäkseen vetäytymään sille epämiellyttävästä selkkauksesta arvovaltatappioita kärsimättä. YK-joukkojen tulevaisuutta ajatellen olisi kuitenkin selvitetävä Neuvostoliiton asennoituminen Yhdistyneisiin Kansakuntiin ja sen »puolueettomaan välitystehtävään». Viisikymmenluvulla Neuvostoliitto on saattanut usein oikeutetusti arvostella YKn »puolueettomuutta»; mutta miten käy tulevaisuudessa afro-aasialaisen ryhmän vaikutusvallan kasvassa Yleiskokouksessa? Arthur Lee Burns katsoo kirjassaan »Peace-Keeping By U.N. Forces» YK-joukkojen puolueettomuuden ja objektiivisuuden olevan lähinnä »porvarillista ideologiaa». Miten marxilaiset tulkitsevat YKn peruskirjan hengen?

YK-joukkojen tulevia tehtäviä ajatellen katseet kääntyvät Afrikkaan. Etelä-Afrikan, Etelä-Rhodesian ja Portugalin afrikkalaisten »maakuntien» kysymykset odottavat ratkaisuaan. Itsenäistyneiden Afrikan valtioiden johtajat ovat kyllin monta kertaa painottaneet tehtävänänsä olevan rotuveljiensä vapauttamisen alueilla, missä valkoinen vähemmistö pitää vallassaan afrikkalaista enemmistöä. Etelä-Rhodesian ja Etelä-Afrikan valkoinen hallitseva luokka on saatettuaan tilanteen maassaan umpikujaan esittänyt pelkonsa YKn mahdollisen intervention johdosta. Etelä-Afrikan hallitus vastusti jo vuonna 1948 suunnitelmaa muodostaa YK-joukko Palestiinaa varten pitäen senlaatuista toimenpidettä vaarallisenä ennakkotapauksena YKn sotilaallisen vallan kasvuille. Joulukuussa 1961 Kongossa suoritettujen offensiivisten operaatioiden takia esittivät vastalauseensa Englanti, Ranska, Belgia, Portugali, Etelä-Rhodesia ja Etelä-Afrikka. Siirtomaavallat ja valkoisen vähemmistövallanpitäjät eivät pidä YKn intervention ajatuksesta.

Jos Etelä-Afrikan tai Etelä-Rhodesian tilanne kärjistyy kriisiin, missä ulkopuoliset eli afrikkalaiset valtiot ryhtyvät auttamaan enemmistöä aseellisesti, ollaan tilanteessa, joka vaatii YK-joukkoja luultavasti lähimpien tuntien sisällä paikalle. Tuonlaatuiset tilanteet vaativat kuitenkin aikaisempia huomattavasti suurempia YK-joukkoja, jos halutaan välttää katastrofista. Afrikassa YK-joukkojen päämäärän täytynee olla poliittinen eli enemmistövallan toteutumismahdollisuuksien luominen selkkausalueella. Kysymyksessä olisi silloin YKn auttaminen *status quon* muuttamisessa. Tämä on luultavasti ainoa tehtävä, johon Yleiskokouksen afro-aasialainen ryhmä antaa tukensa. Turvallisuusneuvostossa luultavasti ainakin Ranska, ehkä myös Englanti käyttäisivät vetoaan, joten Yleiskokouksen olisi turvauduttava Uniting for Peace-päätökseen. Kyllin suuret YK-joukot voisivat estää sen, minkä Hammar-skjöld pelkäsi jo Kongossa tapahtuvan, eli afrikkalaisten alueiden muuttamisen kahden eri ideologian väliseksi taistelukentäksi, kuten oli laita Espanjan sisällissodassa. Kysymysmerkki olisi kuitenkin kommunistinen Kiina, sillä niin kauan kuin Kiina pidetään YKn ulkopuolella, tulevat kiinalaiset vastustamaan YKta ja sen joukkojen toimenpiteitä Afrikassa.

YK-joukkojen mahdollisuudet tulevaisuudessa sotilaallisten selkkausten rauhoittamisessa riippuvat suuresta määrin puolueettomien ja sitoutumattomien valtioiden ponnistuksista ja uhrauksista. Valmiusjoukkojen muodostamisen jälkeen pitäisi seuraavan toimenpiteen kaiken todennäköisyyden mukaan olla jonkinlaisen pysyvän esikuntaryhmän muodostaminen YK-joukkoja varten maailmanjärjestön piiriin. Tällöin välttyttäisiin ratkaisevasti ajan hukalta kriisien sattuessa.

C. Positiivinen ja negatiivinen kansantaloustiede

Veblen on herättänyt epäilyksemme sen suhteen, onko proletariaatin vallankumous ihmisen tie historiallisesta vieraantumisesta vapauteen, vaiko vain esimerkki vieraantuneen ihmisen epätoivoisesta kapinasta, hapuilusta pimeässä. Silti meidän ei kannata kääntää selkäämme marxismille; sensijaan tutkimme, onko proletariaatin vallankumous marxismissa filosofinen välttämättömyys. Siksi käännyimme nyt kansantaloustieteeseen, Marxin mieliaineeseen.

Todettuaan Hegelin filosofian ja spekulatiivisen teologian esoteeriseksi kansantaloustieteeksi Marx ryhtyy nyt tutkimaan porvarillista positiivista kansantaloustiedettä. Sen teoreettinen sankari on *homo economicus*, jonka elämäntehtävänä on (kollektiivinen) työ jonka avulla hankitaan toimeentulo ja kartutetaan omaisuutta pääoman muodossa. Alkuperäisessä englantilaisessa tuo *homo economicus* oli melko tasapainoinen ja eheä, joskin myös melko veretön herra, tyypillinen englantilainen. Mutta Marx on kiinnostunut hänestä, käännettyään juuri sitä ennen Hegelin ympäri. Häntä kiinnostaa havaita, että tuo *homo economicus* esitetään psyykkisesti eheänä henkilönä, vaikka sitä käytännössä esittää kaksi hahmoa, kapitalisti ja työläinen, joiden edut, vaikka he eivät sitä vielä näytä täysin tajuavan, ovat keskenään sovittamattomat: toisen leipä on toisen nälkä. Marx saattaa ensin teoreettisen *homo economicuksen* tietoiseksi tuosta ristiriidasta eli jakaa sen kahtia; sitten hän menee keskelle »käytännön» tannerta ja päästää ilmoille sotahuudon, Manifestin: sen tarkoitus on saattaa työläinen tietoiseksi tuosta samaisesta etujen sovittamattomuudesta ja siten tehdä hänestä aggressiivinen proletaari. Nyt sekä teoria että käytäntö sairastavat samaa neuroosia ja ovat siten dialektisessa harmoniassa keskenään — Hegelin tyytyväinen haamu leijuu tilanteen yllä. Mutta Marx ei jätä potilaitaan pulaan, vaan tarjoaa heille terapeutista myrkyä: käytännön ja teorian on rinta rinnan astuttava kohti viimeistä taistelua, kohti proletariaatin vallankumousta! Se on rautainen kuuri, mutta ei mikään utopistinen poppakonsti: sillä se on taatusti parantava potilaan. Mutta entäpä jos potilas ei aikanaan parantunutkaan? Eikö silloin ole syytä ajatella mahdollisuutta, että Marx vain tartutti omat neuroosinsa talouselämäänsä, mutta ei pystynytään osoittamaan tietä oikeaan terapiaan, koska hänen diagnoosinsa oli väärä? Vaikka suuren miehen virheetkin voivat olla opettavaisia, pankamme silti hänen myrkkypullonsa, tuo luokkataistelun ja vallankumouksen kemiallinen liuos, hetkeksi syrjään.

Palatkaamme siis luokkataistelusta takaisin *homo economicuksen* sielullisiin ristiriitoihin, hänen vieraantuneen olemuksensa tutkimiseen, mikä on Marxin tuoma »lahja» Hegeliltä englantilaiselle kansantaloustieteelle. Onko Marx ymmärtänyt tuon vieraantumisen luonteen oikein? Sen mukaan, minkä teoreettisen neuroosin Veblen on myöhemmin istuttanut meihin, on vastattava kielteisesti. Nykyajan hengessä, jolloin kaikki haluavat saada äänensä kuuluville ja jolloin asiakas, kuluttaja on aina oikeassa, voisimme sanoa: Tuottajien (työn+pääoman) neurooseista on puhuttu jo liikaa, nyt on meidän *kuluttajien* neuroosien eli neuroottisten kuluttajien päästävä kuuluville! Nyt siis käytäntö jälleen kerran haluaa päästä puheille, tällä kertaa kuluttajien käytäntö. Mitä asiaa kuluttajalla sitten on? Hän valittaa teoreettisen kansantalouden kovakorvaisuutta: se ei tahdo uskoa, että käytännön kuluttaja on sairas kuluttaja, sairastaa veblenismi-nimistä kiipeilytautia. Vaikka teoreettinen kansantalous myöntääkin nykyään, tai varta vasten väittää, että *homo economicuksen* tarpeet kuluttajana ovat rajattomat, niin se luulee tai luulottelee, että tässä on kysymys positiivisesta ja arvonutraalista tosiasiasta, vaikka tosiasiaassa tämä tosiasia onkin »arvo-varattu»: tämä tarpeiden rajattomuus on juuri Veblenintautia, joskin on sanottava, että Veblen ei tätä itsekään tiennyt; mutta Marx sensijaan kyllä tietäisi jos eläisi.

On kiistämätöntä, että yhtä hyvin nykyvenäläinen kuin kapitalistienkin talousteoria ovat sokeita sille tosiasialle, että rajattoman ahne kuluttaja, mikä on meidän päiviemme normaali, tyypillinen kuluttaja, on sairas, vieraantunut kuluttaja. Venäläiset talousteoreetikot puhuvat ohimenevän lyhyesti, mutta silti selvän halveksuvasti niistä, jotka yrittävät sepustaa muka jonkinlaista »kulutus-kommunismia»: tällä on haluttu huomauttaa, että kommunismi on ja pysyy tuotanto-kommunismina.

Samoin Amerikassa. Eräs sen parhaista talousmiehistä, *Kenneth Galbraith*, Veblenin oppilas, kuvailee äskettäin ilmestyneessä kirjassaan (Hyvinvoiva yhteiskunta) kuinka talousmies, joka rohkenee tonkia kulutus-funktion filosofisia perusteita, saa välittömästi talousmiehenä epäpätevän maineen — hän on luisunut ulkopuolelle »oman» aihepiirinsä *qua economist*. »Tiedemiehenä» hänen on oikeastaan vain lupa todeta se tosiasia, että ihmisen, kuluttajan, tarpeet ovat rajattomat, ja sitten siirtyä muihin asioihin.

Kansantalouden teoriasta emme siis löydä sitä mitä nyt etsimme, nimittäin neuroottista kuluttajaa, vaikka taloudellisesta käytännöstä löydämme heitä sitäkin enemmän. Oppikirjan *homo economicus* on taas kerran, tällä kertaa kuluttajana eikä tuottajana, tuo sama ärsyttävän tasapainoinen huulipartainen englantilainen, vaikka, sen hän myöntää, hänen tarpeensa hipovat pilviä. Tällainen valitettavasti on kansantaloustiede. Mutta meidän ei tarvitse pysähtyä siihen: asialle löytyy dialektinen kiertotie. Jos kerran olemme aikaisemmin päätyneet ajatukseseen, että veblenistisesti vieraantunut kuluttaja on filosofisesti avainhahmo, me voimme todeta, että *positiivisessa taloustieteessä ei ole tärkeitä se, mitä se sanoo, vaan se, mistä se vaikenee*. Korjataksemme tämän epäkohdan rakennamme, »luomme» talousteorian uudelleen. Jos lukija arvelee tätä tavoitetta megalomaaniseksi, huomautettakoon, että dialektisesti *tätä* luomistapahtumaa on verrattava Hegelin ja Marxin »luomiseen», jossa he luovat paitsi ihmisen myöskin koko universumin, kun taas meidän tapauksessamme on kysymys vain poloisesta talousteoriasta. Eikä sitäkään oikeastaan tarvitse »luoda», se kasvaa itsestään esiin marxismista Veblenin valossa tai päinvastoin.

Millainen sitten on tämä uusi luomuksemme? Antakaamme sille ensinnäkin nimi: »Negatiivinen Taloustiede». Se syntyy siten, että

annamme tuolle ärsyttävän tasapainoiselle englantilaiselle *kuluttajalle*, jonka salanimi on *homo economicus*, hegeliläis-veblenistisen basillin: kas noin, nyt Mr. Smith on *vieraantunut* kuluttaja. Nyt teemme hänestä uuden tieteenme kantavan voiman, niin että hänet (*vieraantuneena*) tuottajanakin tunnetaan oikeastaan vain hänen kuluttajapersoonsaansa valaisevana lisäpiirteenä.

Verrattakoon tätä luomustamme lyhyesti Marxiin. Marx halusi muuttaa yhteiskunnallisen todellisuuden, koska se ei vastannut Hegelin filosofiaa. Me taas tässä vaiheessa haluamme korjata marxilais-porvarillista talousteoriaa eli Marxin mielikuvaa todellisuudesta, koska tuo teoria ei vastaa vallitsevaa yhteiskunnallista todellisuutta...

Mikä on negatiivisen taloustieteen *perusväite*? *Vieraantuneen kuluttajan tarpeet ovat rajattomat*. Tämä poikkeaa positiivisen taloustieteen vastaavasta väitteestä vain oletuksellaan, että kysymyksessä on vieraantunut kuluttaja, vieraantunut ihminen kuluttajana.

Seuraava kysymyksemme kuuluu: Miksi ihminen on sillä tavalla vieraantunut, että hänen tarpeensa ovat rajattomat, toisaalta pääoman kasaajana, toisaalta ja varsinkin kuluttajana? Voimme ehdottaa vastaukseksi: siksi, että hänellä ei ole varmuutta edes minimistäkään, joka-päiväisestä leivästä. Ei edes varsinainen nälkä ole tarpeen, riittää kun meissä vallitsee siihen liittyvä pelko, epävarmuus, turvattomuus. Koska sivistisyhteiskunnassa saamme leivän toisten ihmisten kautta, tuo meissä syvällä istuva pelko suuntautuu kanssaihmiimme; tuloksena veblenistinen sirkus. Tuolla pelolla on se noiduttu ominaisuus, että se ylläpitää omaa itseään, on siis henkisesti omavarainen: toimeentulon epävarmuus ylläpitää »varmuudella» yleistä, totalisoituvaa psyykkistä (?) epävarmuutta. Mutta missä on tuon turvattomuuden perussy? Koska saamme leipämme toisten ihmisten kautta, saattaisimme päätellä, että syynä epävarmuuteemme on ihmisten välinen epäsolidarisuus. Mutta yhtä hyvin kai syy-yhteys voisi kulkea päinvastaiseen suuntaan. Ilmeisesti emme löydä vastausta tällä kertaa. Mutta voimme tehdä muutamia huomioita. Olemme päätyneet väitteeseen, että sillä tosiasialla, että meidän täytyy *syödä* elääksemme, on käänteentekevä filosofinen merkitys.

Muutamat Marxille myötämieliset kriitikot näyttävät väittävän, että tämä oivallus kuuluu Marxille, ja häntä ennen Feuerbachille. Mutta tämä väite on väärä: moralistina Marx varmaankin oivalsi sen syvästi, mutta filosofina ei oivaltanut sitä lainkaan; sillä filosofina hän päätyi vain väitteeseen: sillä seikalla, että meidän täytyy *tehdä työtä* elääksemme on käänteentekevä filosofinen merkitys. Tämä väite, niin luulen, on nimenomaan virheellinen, marxismin helmasynti. Sen takaa paistaa ajatus, että me tulemme vastedeskin olemaan yhtä epäsolidarisia kuin tähänkin asti — *minkä vuoksi* meidän on vastedeskin pakko itse katsoa eteenpäin. Mutta juuri tämä väite kristityn on kiellettävä.

Marx teki oikein keskittyessään kansantalouteen, mutta pitäessään sen keskeisenä käsitteenä työtä eikä nälkää hän juuttuu siihen kiinni, eikä edes huomaa tässä juuttumisessa mitään outoa. Entä miten käy meidän »negatiivisen taloustieteen»? Vieläkö yhä olemme sen piirissä? Emme enää kauan. Se osoittautui siis todella vaatimattomaksi luomukseksi, koska se jäi niin kovin lyhytikäiseksi: oivallus, että nälän-pelko ja rajattomat tarpeet ovat kaksosia, tai jakautuneen minämme kaksi toisiaan ymmärtämätöntä puoliskoa, nosti meidät ulkopuolelle taloustieteen ahtaitten rajojen: *homo economicus* on voimaton tuon pulman edessä. Mutta kuka tai mikä sitten voisi ratkaista tuon pulman? Eli mihin sitten, oikein ymmärrettynä, meidän »negatiivinen» taloustieteen johtaa?

D. »Negatiivinen taloustiede» on esoteerista teologiaa

Marxin virhe on siinä, että hän identifioi työn ja halun muuttaa maailma, mikä on proletariaatin marxilainen sisältö; siinä on marxismin varsinainen ateismi. (Voisi ehkä lisäksi väittää: vaikka Marx tarjoaa proletariaattinsa esimerkkinä siitä kuinka filosofia muuttuu teoriasta käytännöksi, silti tämä ratkaisu on yhä vielä *teoreettinen*: hän samastaa itsensä proletariaatin *asian* kanssa ja varaa itselleen paikan heidän teoreettisena komentajanaan.)

Tämän asemesta katsoisin tarvittavan nälän, tai jokapäiväisen leivän yhdistämistä oikeaan *sydämen*-muutokseen: vain tämän kautta voi tapahtua Jumalan valtakunnan tulo maan päälle. Ensimmäinen askel ei siis ole päättäväisyys muuttaa ulkoinen maailma ja sitten odottaa ihmisen uudestisyntymistä seurauksena, vaan pikemminkin: ensimmäinen askel on päättäväisyys muuttaa oma sisäinen maailmansa ja sitten tutkia, mitä se merkitsee »ulkoisen» maailman suhteen.

Olemme siis päätyneet kristilliselle polulle. Marx sanoi, että uskonnon kritiikki on kaiken kritiikin alku, minkä kritiikin lopputulos hänelle oli ajatuksessa, että ihmisen korkein olento on toinen ihminen, mikä edelleen johti Marxin taloustieteeseen ja proletaariseen mullistukseen. Tämän jatkoksi asettaisin seuraavan henkisen vaelluksen: taloustieteen kritiikki on kaiken kritiikin alku; tämä kritiikki johtaa ajatukseen, että ihmisen pahin vihollinen on hän itse (eikä siis toinen ihminen). Tämä oivallus johtaa kristinuskon ytimen etsimiseen Viimeisen Tuomion ajatuksesta käsin. Marxin väittäessä, että teologia on esoteeristä taloustiedettä, siihen voisi väittää vastaan: »negatiivinen» taloustiede on esoteerista teologiaa: se mitä Marx ja Feuerbach luulivat todellisuudeksi, osoittautuikin, jälleen kerran, epätodelliseksi, joten »todellista todellisuutta» on varauduttava etsimään jostakin muualta. Vaikka haluaisimme, kuten Marx, »muuttaa todellisuutta» emmekä vain sitä kuvailla, niin ei olisi pahitteeksi varmistua siitä, mikä on se muutettava todellisuus; vai olisiko puhuttava muutettavasta epätodellisuudesta?

III. Marx, kommunistinen kristitty

Mikä sitten on Marxin merkitys kristinuskoon nähden?

Hän pakottaa kristityt myöntämään, että kristitylle ei riitä hurskas huulien liikuttelu, vaan täytyy uskoa Viimeiseen Tuomioon ja valmistautua siihen. Marx tekee Viimeisestä Tuomiosta filosofisen välttämättömyyden. Vain vastaamalla Marxin haasteeseen tämän kysymyksen kohdalla lakkaa myös itse marxismi olemasta uhka.

Marx varoittaa erästä vaarasta, feuerbachilaisesta loukosta: nimitäin siitä vaarasta, että ihmisen uudistus jäisi pelkäksi tiedostusaktiksi, teoreettiseksi vallankumoukseksi.

Ja hän herättää kysymyksen: mitä on dialektiikka? sekä siihen kohdistuvan epäilyksen: jospa se onkin *tiedostuvaa vieraantumista*, siis vasta »teoreettista» vapautumista tuosta vieraantumisesta. Lopullinen vapaus *saattaa* siis olla vapautumista itse dialektiikasta eli se on dialektiikkaan nähden »tuonpuoleista»...

Tässä vaiheessa meidän on kuitenkin myönnettävä Marxin dialektiikalle se, että asioita syrjästä katsovaan Vebleniin alkoi tulla voimaa heti kun aloimme katsella hänen maailmaansa marxilaisittain eli dialektisesti.

Marxista esiin kasvaneen tulkintamme kristinuskon sanomasta voimme lopuksi pukea lauseeseen:

Ihmisen nälkä on vieraantunutta rakkautta.

Loppu.

Oopperan probleemeja

Eräs maailman kalleimmista taiteen muodoista on ollut oopperataide. Kuninkaiden ja ruhtinaiden huvielämän jalokivi on muuttunut aikojen mukana. Se ei suinkaan ennustusten mukaan ole suostunut kuolemaan vaan vaikuttaa yhtä hyvin kansandemokratioissa kuin kapitalistisissa valtioissa. Mutta sen hinta ei suinkaan ole iän mukana halventunut, päinvastoin. Ja tämä siitä juuri tekeekin kulttuurilaitoksen. Sillä kulttuurilaitos on meidän päivinäimme organisaatio, joka ei tule omillaan toimeen, vaan tarvitsee valtion ja yksityisten tukea. (Tämän määritelmän mukaan maatalouskin on kulttuuritoimintaa, vaikka sen puhtaat tieteelliset ansiot lienevätkin vähäiset.)

Puhenäyttämön tärkeyden ymmärtää jokainen, ja niin saavatkin teatterit taloudellista tukea. Mutta koska meikäläinen ei oikein tajua laulettu sanan *dramaattista* voimaa — vastakohtana Malmsténin ja Mauno Kuusiston laulettu sanan *lyyriselle* voimalle — koska oopperataide maksaa kymmenen kertaa enemmän kuin puhenäyttämötoiminta yksikköä kohden, on meillä suhtauduttu nurjamielisesti oopperaan.

Oopperan tekee kalliiksi se, että se on totaalista taidetta. Useimmat oopperat ilmaisevat yksilön ja massan välistä ristiriitaa. Tämän johdosta oopperalla täytyy olla monikymmenhenkinen kuoro. Oopperan musiikkikieli tähtää voimakkaaseen tunteiden ja tapahtumien dramaattiseen yksinkertaistamiseen, sen nostamiseen korkeaan potenssiin. Sen vuoksi oopperan musiikki tarvitsee osatulkikseen ja säestyselämentikseen suuren orkesterin. Nämä ovat erittäin suuria kustannuksia vaativia tekijöitä. Upeat ylöspanot, yleensäkin suuri näyttämökoneisto maksavat. Mutta kallein on vielä jäljellä: oopperalaulaja, sankaritenori, diiva. Kansainvälinen, suuri tähti maksaa 10—25.000 mk ilta! Ken on sattunut kuulemaan Maria Callasta tai Mario del Monacoa ei kuitenkaan kysy miksi. Koettu hurmaava nautinto vastaa kysymykseen. Teatterin vaikutus on toinen; parhaimmillaan ooppera huumaa.

Kansallinen ooppera

Yleismaailmallisesti tunnustettujen oopperoiden — La Scala, Metropolitan — kysymykset ja palkkiot eivät kiinnosta meitä tässä yhteydessä. Sen sijaan on paikallaan ajatella meidän oman Kansallisoopperamme nykyistä asemaa.

Suomalaisella oopperatoiminnalla on aina ollut vastassaan edellä mainitsemani suuri kansallinen ymmärtämättömyys, joka ulottuu pila-lehtien palstoilta kaupunginvaltuustoihin ja valtiovallan kannanottoihin. Ja seurauksena on ainainen rahan puute. On aivan samantekevää mitä oopperaliput maksavat, onko sali loppuunmyyty joka ilta. Ooppera ei maksa itse itseään, eikä koskaan ole maksanut. Suomen Kansallisooppera on taistellut aina taloudellisten vaikeuksien puristuksessa. Ja se että se on päässyt tähänhetkiseen tasolle on pieni ihme. Eikö olisi parasta antaa periksi ja lopettaa koko toiminta kannattamattomana?

Vastaus on ei monestakin syystä. — Mainitsin jo, että ooppera kuuluu niihin kansainvälisesti tunnustettuihin kulttuurilaitoksiin, joita ilman *ei voi olla*. Se on valtiovierailun juhlaava fasaadi ja taiteellinen kohokohta. Mikään maa, varsinkaan pieni, ei voi olla vailla inhimillisen sivistyksen attributteja. Niiden perusteella arvostellaan sen taso sivistysmaana.

Ooppera on jokaisen maan laulutaiteen tukipylväs, sillä se on useimmissa tapauksissa maan ainoa laitos, joka pystyy tarjoamaan laulajille jokapäiväisen toimeentulon *heidän harjoittaessaan omaa taidet-*

taan. Kursivointi on tarpeellinen siksi, että on ymmärrettävä, ettei konsertin antaminen elätä ketään maassamme, eikä toisaalta opetustyö ole laulajan varsinaista taiteellista työtä. Ja kun ajattelemme, mitä laulutaide on aina merkinnyt meille itsellemme ja mitä se on merkinnyt maamme tunnetuksi tekemiseen ulkomailla Aino Acktésta Anita Väلكiin, ei ole aivan vähäisistä arvoista kysymys.

Ooppera voi myöskin merkitä paljon maan luovan säveltaiteen kehitykselle, vaikkakin tämä merkitys on ollut pienenemään päin musiikin kehityksen johtaessa intiimimpään ja vaikeaselkoisempaan suuntaan.

Meillähän on Suomessa Kansallisoopperamme ja laulajillamme siis vastaavasti leipäpuunsa. Eikö kaikki ole hyvin?

Ikävä kyllä ei, sillä oopperallamme on liian vähän rahaa. Siitä seuraa, että laulajakunta on aivan liian pieni ja ylitöystetty. Oopperoiden henkilöluku on yleensä suuri, ja kun ensi-iltoja on paljon joutuu oopperataiteilija olemaan remmissä harva se ilta ja harjoittelemaan uutta päiväisin. Ja on huomattava ettei kyseessä ole vain laulu ja laulun harjoittelu. Oopperataiteilija on myös *näyttelijä*.

Tässä tulemmekin kysymyksen ytimeen. Meillä on tullut viime vuosina esiin kokonainen joukko erittäin lahjakkaita laulajia, joiden äänellinen kunto on herättänyt huomiota laajalti maamme rajojen ulkopuolellakin. Mutta kun joku heistä on tullut oopperaan suoraan konservatorista, joku kolmannen luokan tanssiorkesterista, joku yksityisopettajan tunneilta, joku postia kantamasta, on ymmärrettävää, ettei heillä kenelläkään ole minkäänlaista näyttämön pohjakoulutusta (paitsi niillä harvoilla, jotka aikaisemmin ovat olleet oikeassa teatterissa). Tämä johtaa siihen, että heidän kehityksensä oopperataiteilijoina — erotukseksi puhtaasti laulutaiteilijoista — uhkaa katketa alkuunsa. Ei ole mikään leikin asia astua lavalle muutamien harvojen harjoitusten jälkeen, laulaa ja näytellä esimerkiksi jokin Verdi-Shakespearen suuri rooli.

Ensi-iltoja tietenkin valmistellaan huolellisesti. Mutta koulutuksetta jääneen näyttämötaiteilijan on silloinkin melkein mahdotonta — noin kuukauden aikana — ratkaista osansa näyttämölliset probleemmat. Seurauksena ovat huonot maneerit, jäykistyminen, loukkaantuminen kehoista arvosteluista, ylimielisyys, koko taiteellisen luomistyön vähittäinen tukkeutuminen. Asian tekee vielä pahemmaksi se, että jokin oopperateos on ohjelmistossa hyvin kauan. Se vain lämmitetään uudelleen. Tällöin tulee esiin seikka, jota ammattikielellä nimitetään »hyppäämiseksi». Jotkut roolit pysyvät entisissä käsissä, toisiin tulevat uudet taiteilijat. Nyt voi ensi-iltasuunnitelmiensa kanssa kamppaileva oopperan johto antaa näille uusille taiteilijoille vain muutaman näyttämöharjoituksen, useimmiten tuskin yhtä täyttä harjoitusta — sellaista, jossa on mukana koko henkilökunta, kuoro, orkesteri ja jossa teos mennään edes kerran alusta loppuun. Voiko tällä tavalla syntyä musiikkinäyttämötaidetta?

Tarvittaisiin siis rahaa ja taas rahaa, enemmän henkilökuntaa, perusteellista ja jatkuvaa koulutusta oopperan omissa puitteissa hyvien ohjaajien ja näyttämön eri alojen erikoistuntijoiden avulla. Mutta mistä saada rahaa, kun niin kaupungin isät kuin suuri yleisökin ovat sitä mieltä, ettei oopperassa osata näytellä, ettei se näyttämötaiteena ole läheskään samanarvoista puheteatterin kanssa.

Surullisen osavastauksen tähän kysymykseen — kuten niin mooneen muuhunkin pienen ja yleensä niin ymmärtämättömän maan sivistystä koskevaan kysymykseen — ovat oopperataiteen kohdalta antaneet ne muutamat lahjakkaat nuoret, jotka ovat siirtyneet ulkomaille leveämmän leivän, mutta ennen kaikkea parempien työolosuhteiden pariin. Ja moni tulee heitä seuraamaan.

*Oopperataiteilijan
asema*

AMMATTIVALLANKUMOUKSELLISEN TARINA

Wolfgang Leonhard:

Vallankumous karkottaa lapsensa

Gummerus 1964

Saksalainen koulupoika, jonka äiti on kommunisti, pakenee Ruotsin ja Suomen kautta Neuvostoliittoon, »luvattuun maahan». Hän pääsee aluksi saksalaisille pakolaisille perustettuun ensiluokkaiseen lastenkoitiin, jonka elämää ja kasvatusmenetelmiä hän eloisasti kuvaa muistelmissaan. Wolfgang-pojan äiti vangitaan suurten puhdistusten aikana, pakolaiskodin kasvatti saa yksin selviytyä koulussa ja kasvatuskodissa. Sekin hajoitetaan, alkaa opiskelu opettajakorkeakoulussa, mitä seuraa monivaiheinen puoluekoulutus.

Koko kasvatus tähtää siihen, että Wolfgang Leonhard aikanaan olisi tahdoton, käskyt ja normit tehokkaasti täyttävä stalinismin välikappale. Pitkän koulutuksen jälkeen, ja kun Leonhard on toiminut »Vapaan Saksan», Saksaan suuntautuneen antifašistisen propagandatyön palveluksessa, koittaa lopulta huhtikuun viimeinen päivä 1945. Silloin laskeutuu »ryhmä Ulbricht» Berliinin lentokentälle, valmiina aloittamaan sotilasviranomaisen tukemana puolueen entisessä synnyinmaassaan.

Organisoidaan paikallishallinto, antifašististen poliittisten ryhmien yhteistyö, lopulta Saksan kommunistinen puolue. Tämän johdolla perustetaan Saksan sosialistinen yhtenäisyyspuolue (SED), jonka koulutusosastolla Leonhard saa yhä tärkeämpiä tehtäviä.

Aluksi miehitysmahdin taktiikka tunnusti sen mahdollisuuden, että Saksa tulisi kulkemaan »omaa tietään» sosialismiin. Sitä varten muodostettiin kansandemokratioille niin luonteellinen »kansanrintama», johon eräässä vaiheessa jopa kelpuutettiin entiset kansallissosialistit. Tämä linja hylättiin kun valta oli kommunistien käsissä. Päädyttiin yhden puolueen valtaan.

Leonhardin poliittinen ura katkeaa, kun hän ei voi hyväksyä Kominformin suorittamaa Jugoslavian erottamista kesäkuun lopulla 1948 ja Jugoslavian kommunistisen puolueen välikirkkoa stalinilaisen Neuvostoliiton kanssa. Sitten hän on julkaissut lukuisia neuvostojärjestelmää ja Itä-Euroopan kysymyksiä käsitteleviä artikkeleita ja hän on nykyään tunnetuimpia »sovjetologeja». Moneen muuhun ex-kommunistiin verrattuna on hänellä erityinen kyky selvittää tapahtumien historiallista ja sosiologista taustaa ja osoittaa niiden mielekkyys ikäänkuin sisältä päin.

Leonhardin teos on toisaalta kuvaus stalinismin ja toisen maailmansodan esihistorian sekä sotaa käyvän Neuvostoliiton todellisuudesta. Toisaalta se on erittäin selkeä kuvaus niistä tekijöistä, jotka johtivat Itä-Saksan syntymiseen. Nämä ovat teoksen objektiiviset kehykset, joihin sitten jäsentyy tekijän subjektiivinen tapa elää ja kokea, ajatella ja tuntea. Leonhard on poliittisen koulutuksensa nojalla hyvin perillä marxismi-leninismistä; hän tuntee myös sosialistisen ajattelun muita haarautumia. Poliittisesta kääntymisestään huolimatta Leonhard on pysynyt sosialistina; hän lienee kuitenkin — kuten monet muutkin enti-

set »ammattivallankumoukselliset» — koditon intellektuelli, joka ei ole uudelleen juurtunut mihinkään poliittiseen piiriin.

Tiivis ja todellisuuden tuntuinen on Leonhardin yhteenveto niistä aatteellisista tekijöistä, jotka saivat korkeaan asemaan kohonneen puoluevirkailijan rikkomaan välinsä SED:n kanssa. Hän toteaa, että Neuvostoliiton kommunistisen puolueen suorittama veljespuolueiden alistaminen oli vastoin sitä eri maiden työväenliikkeiden periaatteellista tasa-arvoisuutta, jota Marx ja Engels olivat aina vaatineet. Edelleen hän toteaa, että Neuvostoliiton teesi yhdestä ainoasta tiestä sosialismiin oli ristiriidassa Marxin ja Engelsin käsityksen kanssa.

Monissa kohdissa Leonhard osoittaa, miten Stalin väärensi Venäjän sosialistisen vallankumouksen »insinöörin» Leninin oppeja ja kehitti raudankovan diktatuurin, jossa kaikki uutta luova henkinen vapaus oli tukahdutettu ja sosialismin peruskuvaan kuuluva tasa-arvoisuus muutettu puoluevirkailijoiden yksin- ja etuoikeuksien järjestelmäksi.

Olen kysynyt itseltäni, miten marxismin omaksunut henkilö voi »selittää pois» stalinismin joutumatta samalla kysymään, missä Marxin yhteiskuntateorian rakenneosissa piilee *mahdollisuus* siihen, että stalinismi vv. 1928—1953 toteutui. Ehkä selitys ei ole varsinaisesti teorianmuodostuksessa vaan Venäjän historiallisissa olosuhteissa. Oli asian laita miten tahansa, Leonhard osuu oikeaan sanoessaan: »Stalinin järjestelmässä kasvaneen puolueytyöntekijän oppositio alkaa Marxin, Engelsin ja Leninin oppien puolustamisena stalinilaisia väärennyksiä vastaan.» (s. 418). Väitetään, että stalinismin paluun mahdollisuus on poissuljettu. Mutta tämä edellyttää, että kaikissa maissa kommunistit avoimesti sanoutuvat siitä irti ja myöntävät puolueittensa erehdykset. Näin on tapahtunut Neuvostoliitossa ja sen jälkeen monessa muussa maassa, vaan ei Suomessa. Tämä ei tarkoita, etteikö meilläkin olisi SKP:n piirissä esiintynyt sen suuntaisia pyrkimyksiä. Niiden voitolle pääsy olisi eräs olennainen ehto, jos SKP tosissaan mieli yhteistyötä SDP:n kanssa — asia, josta on viime syksynä paljon keskusteltu.

Stalinismin edustama kommunismi oli Leonhardin jumala, joka petti. Hänen kirjansa kannattaa lukea.

V. O. Veilahti

AMERIKKALAISTYTTÖJEN TARINA

Mary McCarthy: Ryhmä.

Weilin + Göös 1964

Bestsellerissä on se ikävä puoli, että kerran sen luettuaan sitä ei enää viitsi lukea uudelleen. Olen kuitenkin lukenut Mary McCarthyn amerikkalaisbestsellerin »Ryhmän» useaan kertaan enkä voi olla valittamatta. Se mikä siinä huvittaa ensimmäisellä kerralla pelottaa toisella. Tyhjänpäiväisyyttä ja pintapuolisuutta ei voi olla huomaamatta. »Ryhmämäinen» joukkoajattelu, amerikkalainen nainen laumaolentona.

»Ryhmä» on epätavallisen ilkeämielisesti kirjoitettu. Naisen ilkeämielisyyttä toisia naisia kohtaan (kenties myös omaan itseensä kohdistuvaa). Se saa mielenkiinnon heräämään ja siinä kai on menestyksen salaisuus: nainen paljastamassa naista onnistuneesti.

Kuvauksen kohteena on kahdeksan amerikkalaista hienostocollegen naisopiskelijaa. Heidän elämäänsä, vaikuttimiaan, rakkausseikkailujaan, avioliittojaan, kodin- sekä yhteiskunnallisia harrastuksiaan kuvataan kunkin tytön kohdalla yksittäin ja muiden ryhmäläistenkin keskustelujen ristitulella. Kuitenkin tytöt näennäisestä edistysmielisyydestään huolimatta ovat melko tavanomaisia ja sellaisiksi jäävät.

Kiintoisia ovat rinnastukset: »edellisen vuosikymmenen raukeat ummut» ja 30-luvun itsestään tietoiset »ryhmäläiset»; ensimmäisen maailmansodan jälkeinen lamakausi Amerikassa ja Rooseveltin Uuden Amerikan nousu. Sisäoppilaitos Vassarin tytöt halusivat osallistua tähän Amerikan uudelleenrakentamiseen. He pitivät sitä velvollisuutenaan, hankkivat itselleen työpaikan, vaikka olivatkin taloudellisesti riippumattomia. He halusivat olla toisenlaisia kuin äitinsä sukupolvi, joka heidän iässään istui kotona ja odotti hyvää avioliittotarjousta. Itse asiassa he kuitenkin sisimmässään olivat äitinsä kaltaisia, tottuneita luokkansa elämäntyyliin johon vanhetessaan sitten alistuivat.

Yläluokan »ryhmäläisten» näkökulmaan eivät yhteiskunnalliset asiat, kuten lamakausi, sanottavasti vaikuttaneet. Lamakausi oli kuin kaukaista jyminää taustalla. He olivat siitä kyllä tietoisia, siitä oli kiintoisaa keskustella ja lukea lehdistä. Mutta se lamakauden puoli, jota esim. Chaplin järkyttävän hupaisasti kuvaa filmissään Nykyaika ankeina työttömien riveinä, lakkomellakkoina jne., ei kuulu »Ryhmän» totunaiseen maailmaan. Korkeintaan he joutuivat työttömien kanssa tekemisiin matkalla seurapiireihin: »Priss oli nähnyt työttömien tungeksivan kirkon ovella ja poliisien työntävän heitä taaksepäin, eikä hän ollut voinut unohtaa sitä.» Toisaalta Vassar-collegen tytöt olivat kiitollisia lamakaudesta, sillä ilman sitä ei moni rikas olisi havahtunut näkemään lainkaan elämän sitä puolta, jolla todella oli merkitystä. He supistivat monia menojaan ja olivat ylpeitä, että pystyivät siihen: »Näinä aikoina oli ihan itsepuolustukseksi ajateltava kahdesti, niin moneen suun-

taan kukkaroa temmotaan.» Demokratiasta puhuttaessa Kay, Ryhmän voimakkain ja energisyydessään ehkä tyypillisin amerikkalaistytö sanoi, että »hän ei halua olla vanhanaikainen, mutta toisaalta hän ei aivan ehdottomasti kannata tasa-arvoisuutta; hän tunnusti suoraan pitävänsä siitä, että tunsivat olevansa jonkun toisen yläpuolella».

»Ryhmä» on osuva nimi näille amerikkalaistytöille. Ryhmässä he ovat edukseen, ryhmässä heidän mielipiteensä saavat kaikkua. Yksinään he tuskin pystyisivätkään vaikuttamaan. Ja ryhmässä he varmasti parhaiten viihtyvät. Näyttävät viihtyvän 60-luvulla ja kenties 90-luvullakin.

Mary McCarthy on näpänyt oivallisen ryhmäkuvan amerikkalaisen naisen ulkonaisesta ja sisäisestä olemuksesta kaikessa touhuilussa, äänekkyudessa, yhdistyksissä. Mikään taidekuva »Ryhmä» ei ole, mutta kuvauksen kohteena otollinen, realisuudessaan osuva ja huvittava.

Pirkko Teravuo

Tämän syksyn kirjallinen tapaus

James Joyce

ODYSSEUS

Pitkän odotuksen jälkeen saadaan tänä syksynä suomeksi vuosisatamme kuuluisin romaani, jota tähän asti on pidetty mahdollittomana tulkita kielellemme. Nyt kuitenkin Pentti Saarikoski on saanut vaativan käännoistyönsä loppuun suoritetuksi. Odyseus, jonka Joyce kirjoitti 1914—1921, on modernin romaanitaiteen keskeisimpiä teoksia. Siinä irlantilainen Joyce luo kuvan Dublinin kaupungista herra Bloomin silmien välityksellä. Tyyli muuntelee herra Bloomin ajatusten polveilujen mukaan, Joyce käyttää kielellisinä aineksinaan miltei kaikkia maailman kieliä, eikä kuvaus kaihdakaan minkäänlaatuista tosiseikkoja. Todellisuus on muodostunut tosiasioiden systeemistä, katkeamattomasta ja monipuolisesta kuvasarjasta joka muuttuu alituisen; tämän todellisuuden kaikinpuolisen välittämisen lukijalle rikkoutumattomana Joyce on ottanut jättiläistehtäväkseen. — Kelt. kirjasto 60. 720 s. 21,—/kangask. 24,50 mk.

tammi

DEMETER-LEHTI ON UUS LEHTI

MIKSI?

Nykyinen kemikaalien avulla harjoitettu viljelytapa uhkaa jättää tuleville sukupolville perinnöksi köyhtyneen ja myrkytetyn maan, joka pystyy tuottamaan vain heikkoja ja sairaita kasveja. Nämä kasvit eivät enää kykene antamaan ihmiselle riittävästi elinvoimaa. Mitä tämä tulee vaikuttamaan meihin ja jälkeemme tuleviin?

Näitä ja muita asiaan liittyviä kysymyksiä tarkastelee ennakkotuulottomasti DEMETER-lehti. Se pyrkii löytämään tehokkaita vaihtoehtoja biocidien — elämän tappajien — noidankehään päätyneelle viljelymenetelmälle. Se etsii ihmisiä, joilla on omakoh- taista sanottavaa näissä puitteissa ja jotka eivät epäröi sanoa sitä. DEMETER-lehti on uusien ajatusten lehti.

DEMETER-lehti. Irtonumero 1:20. Vuosikerta 4 mk. Toimisto Fredrikink. 20 a, maan. ja torst. 9—14. Puh. 44 84 90. Postisiirtotili 62 862. Saatavana myös kirjakauppojen kautta ja suurimmista lehtimyymälöistä.

MIKA WALTARI

IHMISKUNNAN VIHOLLISET I-II

Rooman senaattori Minutus Lausus Manilianuksen muistelmat ajalta 46—79 jKr.

Nuori Minutus lähtee kaukaa Antiokiasta isänsä kanssa onneaan etsimään. Tapahtumien pyörteessä hän joutuu milloin Kilikian rosvoluoliin, milloin piiritettyyn Jerusalemiin. Keskipisteenä on kuitenkin ylellinen, paheellinen, kuumeisesti huvitteleva moraalisen rappion Rooma. Mutta sen henkisen tyhjyyden vastakohtana on toinenkin maailma, jossa kristikunnan sanansaattajat tekevät hiljaista työtään. — Mika Waltarin vertaansa vaila oleva antiikin tuntemus ja loistelas mielikuvitus ovat luoneet yksityiskohtiaan myöten elävän, rikkaan ja värikkään suurromaanin.

2 osaa yhteensä 17:60/21:—, nahkaselk. 29:—

WSOY

TUOMO POLVINEN

Suomi suurvaltojen politiikassa 1941-1944

Ensimmäinen täydellinen yleiskuva Suomen ahdingosta jatkosodan aikana suurvaltojen keskinäisten kiistojen puristuksessa. Looginen, jännittävä ker- ronta palauttaa mieliin, miten pientä Suomea pyrittiin liikuttelemaan suur- politiikan pelinappulana. Teoksen vankkana historiallisena perustana on kaikki käytettävissä oleva aineisto, myös venäläinen.

290 s. 11:—/13:50

PAHOINVOINTIVALTIO

Suomessa on virinnyt ennenkuulumattoman vilkas keskustelu hyvinvointivaltioista. Ärsykeinä ovat toimineet Pekka Kuusen ja Urpo Harvan kirjat. 50-luvulla sellainen keskustelu ei vielä ottanut syttyäkseen. Uranuurtajan arvo on annettava V. O. Veilahdelle, sosialidemokraattiselle ajattelijalle, joka 50-luvun puolivälissä julkaisi merkittävän mutta vähän huomatuksen kirjasen »Hyvinvointivaltio». Siinä tietääkseni Suomessa ensimmäisen kerran vakavasti asetettiin kysymys, mihin meikäläinen hyvinvointivaltio oikein pyrkii.

Mutta nyt on syntynyt keskustelu. Saattaa olla, että se menee ohi poliitikkojen korvien, jotka tunnetusti kuulevat vain eturyhmien kuorolaulua, eivät ajattelevien yksilöiden sooloja. Mutta jos soolujen nykyisestä riitasoinnusta sattuisi sitkeän keskustelun kautta tulemaan sopusointu, voisi kehityksen suunta kääntyä.

Ellei näin tapahdu, päädymme väistämättä pahoinvointivaltioon. Pekka Kuusi on kirjassaan »60-luvun sosiaalipolitiikka» kirkaasti ja selkeästi määritellyt kehityksen nykyisen suunnan. Yhteiskunnan ylin päämäärä on taloudellinen kasvu, ja meidän on jokaisen asetuttava rattaaksi tähän suunnattomaan koneistoon, jonka tarkoituksena on kansantulon loputon kohottaminen. Mihin tällä tiellä johdonmukaisesti tullaan? Mielipuolten yhteiskuntaan, jossa ihminen on jokolakkaamattoman tuulen pyörittämä tuulimylly — jolla vain sellaisena on olemassaolon oikeus — tai tuotantoprosessiin kelpaamattomana Töölönlahden ankka. Näillekin liikenee murusia, joskin »humanitäärissävyinen toi-

minta on puristettava kansantaloudellisen kehityksen kylmiin lukusarjoihin».

Viimeistään nyt täytyy herätä kysymys, mikä ihminen on. Tämän kysymyksen esittää Urpo Harva. Vastauksesta ei tarvitse olla samaa mieltä hänen kanssaan. Varmaa on ensi kädessä se, ettei ihminen ole pelkästään taloudellinen olento — mitä hän on sen lisäksi, olisi korkea aika selvittää, sillä yhteiskunnallinen hyvinvointi riippuu ja tulee riippumaan siitä, pääseekö ihminen siinä toteutumaan siinä myös *muuna* kuin taloudellisena olentona. Erik Allardt osoittaa Kuusen ja Harvan kritiikissään kolmannen tien: taloudellisten ja kulttuuripalvelusten yhtäaikaisen ja tasapainoisen kehittämisen. Mutta hänkin sivuuttaa kysymyksen, mitä ihminen on, ja »kolmas tie» tuntuu jäävän ulko-kohtaiseksi.

Voisimme kysyä myös neuvoa kirjailijoilta. Syksyn merkittävimpiä romaaneja on mielestäni Kaarlo Isotalon »Elintilaa», joka kuvaa teollista vallankumousta vanhassa talonpoikais- ja kalastajayhdyskunnassa Pohjanlahden rannalla. Tässä liikutaan yksityisten ihmisten tasolla, eikä abstraktisella kulttuuri- ja sosiaalipolitiikan suunnittelun tasolla. Suuren tuotantolaitoksen rakentaminen merkitsee kyllä työllisyyden ja elintason kohoamista paikkakunnalla, mutta tuo samalla mukanaa kummallisen juurtumattomuuden ja tyytymättömyyden. Vanha talous- ja kulttuurimuoto särkyy; puhtaasti taloudellisella alalla mennään eteenpäin, mutta sosiaalisessa ja henkisessä katsannossa ei särjetyn tilalle luoda uutta. Tässä on pienoisikoossa koko yhteiskuntamme peruspulma. Jos menem-

me siihen juuria myöten, saattaa nykyinen yhteiskuntamuotomme — joka rakentuu niin kapitalistisessa kuin kommunistisessa maailmassa taloudellisen ihmisen ensisijaisuudelle — ilmetä kyseenalaiseksi.

Aivan toisennäköinen on yhteiskunta, jonka *lähtökohtana* on henkisen ja sosiaalisen ihmisen samanvertaisuus taloudellisen kanssa. Syvennyttääkö näihin juurikysymyksiin vasta sitten, kun nykyinen yksipuolisuus, puolimielisyys on eletty ulos? Odotan jännittyneenä, miten keskustelu kehittyy. Luulen että esim. A.-V. Perheentuvalla ja Matti Kukkaroisella on asiasta vielä yhtä ja toista sanottavaa.

Reijo Wilenius